

lamilag módosultak orgonakíséret híján, mára azonban az ifjúság egyáltalán nem tudja úgy az énekeket, ahogy nagyszüleik, akik nem csak hallották, hanem tanulták is azokat. Több évtizedes kántornélküliség, aztán a közeli városból kijáró kántorok vasárnapi kíségetése vált gyakorlattá, ami a SZVU! kizárólagos használatát jelentette más, továbbélő hagyományos énekek helyett (pl. a Harmatozzatok dúr-változata), a nagyobb készütséget igénylő alkalmak (pl. passió) megszűnését, e mellett nem ismerhették meg a Zsinat utáni új magyar énekeskönyv (Éneklő Egyház) gazdagságát.

Hogy milyen zenei élet folyik a faluban ma, az nem tartozik már ehhez a cikkhez, mindössze azon gondolkoztam el, hogy milyen sokrétű és mélyreható volt az a szellemi-lelki tisztítás, amit negyven éven keresztül végeztek hazánkban, milyen ének zenghetne templomainkban, ha a kántortanítók zavartalanul működhetek volna, folyamatos zenei hagyományt víve tovább.

Füzes Ádám teológiai hallgató (PPKE)

Egy követendő példa

Az egyik felvidéki, magyarlakta faluban a Népénektár lelkes pártfogója végigkérdezte az idősebb híveket, vajon ismerik-e a régi keresztúti éneket, amelynek kezdete: „Jézus szenvedéséről”. Mindenki ismerte a dallamot és a szöveget az Orgonahangok, a Lelki manna énekeskönyvekből, meg az ún. Stampayból. A hívek örültek, hogy a fiatalember rákérdezett a valaha kedves nagybőjti énekekre, s mondták is neki: bizony sokáig tartott megszokni negyven-ötven éve az újabbat. A tettekész plébános az Éneklő Egyház javított szövegét és dallamát azonnal sokszorosította, s az idei nagybőjt során már a *compassio* — együttsszenvedés — gondolatát bibliás szavakkal megszólaltató népének hangzott fel a keresztutakon. (T.J.)

Baróti

Ez a név ismerősen, sőt fogalomként cseng talán valamennyi hazai egyházzenesész, kántor, orgonista előtt. Barótit mint orgonaművészt, mint pedagógust, mint organológust, mint az esztergomi főszékesegyház karnagyát s végül mint kántort faggattam. Természetesen, e funkciók nem is választhatók igazán szét az ő életében s a fontosságai sorrendről is lehet vitatkozni, mégis próbáljuk külön tárgyalni e területeket.

— *Kántoroknak szóló riportról lévén szó, kezdjük Baróti Istvánval, a kántorral.*

— *Budakeszin 44 éve orgonáltam le az első májusi litániát, még általános iskolásként, de már korábban is feljártam a kórusra. Odaültem az orgonapadra, a kántor néni mellé. Ő sose pedálozott, mert mankóval járt. Nekem feltűnt, hogy, jé!, milyen érdekesek azok a fadarabok ott lent! Olyanok, mint a billen-*

tyúk. És elkezdtem nyomogatni őket... Később bejátszottam a kántor néninek a pedál szólamot, csak úgy hallás után. Nem csak hagyta, hanem még örült is neki. Ez volt az első találkozásom az orgonával. Később miséken is helyettesítettem őt. Aztán már állásban Máriaremetén 13 év 8 hónapot húztam le. Azt volt az igazán sűrű kántori tevékenység, egy Mária-kegyhelyen! Főleg zarándokszegzonban jelentett sok elfoglaltságot: ez régen húsvét keddjétől (ezt „kofabúcsúnak” hívták), egész október 1-ig, a kegytemplom felszenteléséig tartott.

— *Ezt mint főállást végezted?*

— Még zeneakadémista koromban kezdtem el.

— *Egy ilyen zarándokhelyen, gondolom, alaposan meg lehet tanulni a tömegnépének kísérését...*

— Hát igen, pl. amikor a szabadtéren volt vagy húszezer ember... Aki odakint vezette az éneket, annak a hangját fülhallgatón figyeltem, és ahhoz nyomtam bent az orgonán a kíséretet. Az orgona hangját meg hangszórókkal kierősítették. Jó előtanulmány volt ez Esztergomhoz.

— *Máriaremetén talákozták Werner Alajossal is.*

— Már korábban is, 1959–60-ban, a kántorképzőn tanított, miközben Máriaremetén kántorizált; így remetei elődöm volt, míg aztán 61-ben elvitte az ÁVO. Két év múlva, mikor kiszabadult, Máriaremetére költözött. Ő úgy mondta, hogy az „Isten háta mögött lakik” — a templom háta mögött volt a lakása. Minden nap fél tizenegykor latin énekes misét mondott, amin persze közreműködtem. Őnála talákoztam azzal az alázatos egyházzene-sz-habitu-szal, amit jó lenne még sokakban viszontlátni.

— *Meddig is voltál Remetén?*

— 75 májusáig. Akkor kerültem Esztergomba, ahol Pintér János bácsi halálával megüresedett a kántori hely, Bálint Ferenc karnagy pedig nagy ritkán járt fel vidékről vezényelni. Esztergomban először még gimnazista koromban jártam, hajóval, 1956-ban. Aztán gyakran fölszaladtam. Kijöttem az iskolából, föl a hajóra, aztán irány Esztergom! Emlékszem, zuhogó esőben is kinn álltam a hajó tetején, csakhogy láthassam, mikor megjelenik a bazilika kupolája a fák fölött. Gyönyörű látvány volt!

— *Tehát teljesen céltudatosan készültél Esztergomb?*

— Nem tudom, de talán nincsenek véletlenek.

— *Egy-egy koncerted eseményszámba megy, s főleg a fiatalabb orgonisták zarándokolnak hozzád. Mikor pár éve egy Mátyás-templomi koncerteden fölkéredzkedtem a kórusra, elképedtem, hogy az amúgy nem kicsi karzat dugig megtelt fiatalokkal. Még üldőhely sem volt. Sok művészt ez zavarna, de úgy láttam, téged még inspirált is.*

— Ilyenkor az ember megadja magát. Ha már eljöttek, akkor illetlenség lenne azt mondani, menjetek haza, vagy menjetek moziba. Ahogy ilyenkor a figyelem középpontjába kerülök, létrejön egy különös atmoszféra. Egy csomó tekintet, vibrálás körülöttem... Ettől én is elkezdek jobban figyelni a dolgomra, valami koncentráltabb jön létre. Minden szereplést újabb erőpróbának tekintek.

— *Kik voltak orgonaművészi fejlődésedre a legnagyobb hatással?*

— Elsősorban Gergely Feri bácsi, templomi orgonistaként is, az ő egyéni, sajátos énekkíséretével. Aztán Feri bácsi öccse, Gergely Endre, aki szintén nagyon jól orgonált, sőt komponált is. Az organológia iránti érdeklődésemet ő ébresztette föl. Elhalmozott adatokkal, külföldi orgonás újságokkal.

— *Egyszer elmesélted, hogy Bandi bácsin kívül még valakitől nagyon sokat tanultál organológiát, méghozzá egy presszóasztalnál.*

— Igen, Szalay Lajostól. Ő ott orgonált a zenegimnázium mellett, az egyik elődöd a Teréz-templomban. A szép hangú orgonát hallva fölmentem a kórusra, s akkor ott látok egy kopasz, nagy gigájú, mély hangú, karvalytekintetű embert, aki a bemutatkozás után azonnal az orgonapadra ültetett. Amikor meggyőződött arról, hogy valamelyest orgonálok, elhívott az Ádám sörözőbe, és elkezdett beszélni az orgonákról. Ő adta az első dispoziíciót nekem a régi esztergomi Mooser-orgonáról. Pontosabban, mint amit Szigeti Kilián közölt.

— *Ha már itt tartunk: mindenkit izgat, hogy mikor lesz végre kész az esztergomi orgona. Miért nem halad gyorsabban a munka? Úgy sejtem, ez neked kicsit olyan lehet, mint a régi nagy festőknek vagy szobrászoknak a mindennapos megrendeléseik mellett párhuzamosan egyre tökéletesített nagy művük, amihez egy életen át mindig visszatértek; igazából maguk számára csinálták, hogy életük főműve legyen.*

— Énnekem ez még nem jutott eszembe, de lehet. Boldog lennék, ha már kész lenne, hogy minél többször játszsam az „életművön”. Az orgonaépítés egyébként a háború után roncsként ott heverő és segítségért kiáltó Mooser-orgona újjáépítésével kezdődött. Ez mint egy fantasztikus lehetőség inspirált a nagy terv kidolgozására, hogy a székesegyházhoz méltó hangszer jöjjön létre.

— *Mi számodra az ideális orgonahangzás?*

— Életem első külföldi koncertje Zwickauban volt, egy pompázatos megjelenésű orgonán. Hatalmas orgonaház, hatalmas ónsípok, 4 manuál, mechanika, szép hang, mély és magas hangtartományban kiegyenlített hangzás... Az ottani orgonistánál, Günter Metznél laktam, akinek könyveit végignézhettem, jegyzeteibe betekintheztem. Majd más német orgonákat is megismertem. Tehát erről a területről elég széles tájékozottságom lett. Aztán belépett az életembe a franciás hangzás, amikor megismertedtem a Notre Dame-i orgona hangjával. Először is Cochereau felvételéről, majd a helyszínen is, '77-ben. Az első párizsi hangzásélmény az maga volt a katarzis. Amikor ott hallottam liturgikus orgonajátékot, akkor „keresztelkedtem meg” templomi orgonistának.

— *Ennyire fontos számodra a liturgikus orgonajáték?*

— Én liturgikus orgonista vagyok! Az, hogy ez ma nem számít pozíciónak, arról nem én tehetek. Bach is kántor volt! Elsősorban is, a liturgikus orgonahangnak művészinak kell lenni, mert Istennek nem vihetünk valami hitványat és felemást. Az esztergomi orgonán is elsősorban ehhez akarok tökéletes hangzást megvalósítani, ami persze lehetőséget nyújt a hangversenyezéshez is.

— *Amikor először léptem be abba a terembe, ahogy most is ülünk, a volt Mártírok úti zeneiskolába, zavart az itt tapasztalt oktatási stílus. A növendék általában ahhoz van szokva, hogy a hangszeres órákon csak a tanár és ő van jelen. Itt viszont rendsze-*

rint öten-hatan benn ültek az órákon. Eleinte ez idegesített. Rá kellett jönnöm aztán, hogy ennek sok haszna van. Először is a tanuló megszokja a közönséget, a többiek meg hospitálnak, egyszerre tanulnak — a mások játékaiból is — és tanulnak tanítani.

— Az ember tanítva tanul és tanulva tanít. Az a rengeteg növendék, akivel itt találkoztam, mind egyéniség. A zenetanítás egyénformáló kell legyen. Nem deformáló, magamhoz igazító. A növendék tudjon legalább úgy orgonálni, mint én, aztán menjen följebb. Hálistennek, voltak ilyen növendékeim. Kilen-cen közvetlenül innen nyertek fölvételt a Zeneakadémiára. Nem rossz eredmény, pedig hivatalosan itt alapfokú tanítás folyik! Persze én a szolfézst és az összhangzattant is megtanítottam nekik, mert titkon szolfézstanár is vagyok. 1960-tól 63-ig szolfézstanárképzőbe is jártam.

— *Szerte a világon az a gyakorlat, hogy a nagyobb templomokban külön alkalmaznak egy orgonistát, aki sokszor egyáltalán nem tud vezényelni, meg külön egy karnagyot, aki viszont orgonistaként nem állná meg a helyét.*

— Már Remetén is volt egy kórus, amit át kellett vennem Werner atyától. Tehát természetes volt, hogy ezzel is foglalkoznom kell. Aztán a szolfézstanárképzőn tanultam vezényelni is. Esztergomban is vezetek kórust, van egy állandó lelkes társaság, akikkel hetente próbálunk. Ünnepekkor, a bíborosi miséken énekelünk, meg mikor úgy érezzük, kell. Évente 11-12 alkalommal.

— *Ha az Új Embert nézem, sose látom, hogy hirdetnéd a szerepléseket.*

— Az elmúlt huszonnégy év alatt, mióta Esztergomban vagyok, egyszer sem hirdettem, hogy milyen zenei esemény lesz a bazilikában. Ez énrám tartozik, nekem kötelességem csinálni, összehozni egy kis együttest, azt együtttartani, előadni velük, ami oda való. Én nem afféle utazó kórust akarok.

— *De miért ne tudhatna a világ arról, hogy ott minőségi munka folyik?*

— Aki eljön, hallja. Hallhatja, hogy van gregorián mise változó részekkel és ordináriummal, de van Liszt-mise is, van Vierne-mise is stb. 1986-ban, mikor a bazilika 100 éves volt, Liszt Esztergomi miséjét egyenes adásban énekeltek a rádióban, gregorián betétekkel. Utána tekintélyes kollégák gratuláltak.

— *Még egy emlékemet hadd mondjam el veled kapcsolatban. Egyszer fölugrottál valamiért hozzám a Teréz-templomba egy mise alatt, és odaültél az orgonához népéneket kíséreni. Föltűnt a szép éneklésed, mert a legtöbb orgonista nem tud énekelni, vagy nem énekel szívesen, sőt legtöbb kántorkollégánk nem fordít elég gondot arra, hogy a népéneket szép hangon énekelje. Sokszor a fásultság, a rutin miatt, vagy egyéb okokból. Mindenesetre akkor mint kántor egy kicsit elszégyelltem magamat.*

— Valamikor énekelni is tanultam... Légzéstechnika stb. Amikor összehoztam a férfikórusomat, a Strigoniumot, amit aztán integráltam a vegyeskórusba, rákényszerültem, hogy gondot fordítsak a helyes éneklési módra. Az éneklés tehát egyfajta kényszer volt, mint ahogy a többi funkcióm is, az orgonálás, a kórusvezetés, a miséken való szolgálat, az orgonaépítés megtanulása és a tanítás is. Mindezt „kényszer hatása alatt” tettem, felelősséget nem vállalok...

— *Kellemes kényszerek, nemde?*

Merczel György